

פ באור הגולה יום הכפורים סימן תרי"ח

אם ילדה בשבעה בתשבי בערב אין מאכילין אותה ביום הכפורים (יד) אם לא אמרה צריכה אני, ארעל-פי שלא שלמו לה שלשה ימים עד יום-כפור בערב, משום דמינן שנקנס יום רביעי ללדתה מקרי לאחר שלשה:

תרי"ח דין חולה ביום הכפורים, וכו' י' טעמים:

א מלכה זקא פ"ב
ב תרא"ש שם
ג מירא דרבי ינאי
ד שם ד' שם
ה תרא"ש פרק ג
ו רב הורב טפ"ד
ז שם חספא נפשה
ח לקול ו טפ"ה
ט תפ"ה שם
י טפ"ה טפ"ה
יא שם

א *החולה שצריך לאכל, אם יש שם (א) רופא בקי, אפלו הוא (ב) עובד כוכבים, בשאמר אם לא יאכלו אותו אפשר שיכבד עליו החלי (ג) (כ) ויסתפן, מאכילין אותו על פיו, ואין צריך לומר שאמר למוח. אפלו אם החולה אומר איני צריך, (ג) שומעים לרופא. *ויום החולה אומר (ד) צריך אני, אפלו מאה רופאים אומרים אינו צריך, (ה) שומעים (א) לחולה: ב (ו) רופא אחד אומר צריך (ז) רופא אחד אומר אינו צריך, מאכילים אותו: הגה והוא הדין לשנים נגד שנים, (ח) ואפלו קצתן (ט) יותר בקיאים מקצתן, בן נראה לי: ג (ט) ויום החולה רופא אחד עמו אומרים שאינו צריך (י) רופא אחד אומר צריך, יאו שהחולה

באר היטב

דב"ז ח"א סימן פו ונהג"ה. ומזכירין לו תחלה שהיום יום הכפורים דשקלא שבה, לברוש. נקטב או"ה: אם החולה רוצה להקטיר את שצריך לקר, עליו נאמר אף את דמכם לנפשתיכם אדרש וכתב שכנה"ג: מאכילין אותו בע"כ: (ז) יותר. בטור פ"ב בשם הרמב"ן.

באר הגולה

* חולה שצריך לאכל וכו', אפשר שיכבד עליו החלי וכו'. עין פפ"ד מגדים תני"אדם הדין אפלו הוא לעת עתה חולה שאין בו סכנה¹¹⁷, אכן ששערים שאם לא יאכל אפשר שיגבר עליו המחלה¹¹⁸ ויחל להיות שבוטא ליד סכנה. ובענין מה שקטב השלחן צריך לאכלו הוא עמו"ס, כתב בספר תפארת ישראל דהאידנא לש להתעשר פד"ר, דבציני ראיתי דשקבי להיפנותיה, דלקל חלי קל אומרים פמיד שקש"העשה יספן, וכיצא בדבריו קטב בש"ת רמ"ן חלק ארבעים סימן ט"ל אות י, וכן בש"ת רמ"חיים סימן חמא אות ד, גם לענין רופאי ישראל שהרבה מהם חסידים לעבר על דברי-הטור ולחלל שבת וגם הם אינם מהענינים מצד אפקירותא, צריך עיון רב אם יש לסמוך עליהם¹¹⁹. עין שם. ובאמת הדבר פליגי לפי ראות עיני המורה אה קענין, וכמו שקטב בספר משה"אפרים סימן תרי"ח אות ב וכן לשונו: והדבר פליגי בראות עיני המורה ובקביאותם בעינינו בענין הזה, עין שם. ולענין אם חס ושלום יש מנכה¹²⁰ (הגנו מה שקורין חאלע"ה"ע) וקמאנא לצלן בעיר, עין מה שכתבנו בסימן הקודם בביאר תלכה פ"שם פתח"עולם לענין הד' צומות¹²¹, ולענין יום הכפורים, עין פתח"ס"פ חלק ו סימן ט"א¹²², ובדפוס פ"ת בשלחך צריך לעמבערג בהגהותיו, אקנס בספר ראשית-בכורים ב"דף לג חולק עליה, עין שם. ועין בספר שד"ח"ה"פד פ"בצ"ת יום-כפור סימן ג מה שכתב בזה: * ואם החולה אומר צריך אני, אפלו מאה וכו', עין ט"ו שפ"ה לומר דוקא כשהחולה מתחיל ושאל לאכל, אבל אם הוא אין שאל כלום אלא פ"ששואלים אותו אומר צריך אני, בענין דוקא שהיה רופא אחד אומר בדבריו וכו' מטי

(ב) עובד, וכתב הרא"ש דעובד-כוכבים או אשה נאמנים להקטיר ישראל: (ג) ויסתפן, והיה אפלו אינו אומר שיסתפן רק שאומר שאפשר שיכבד עליו החלי נותנין לו, שאם חוששין שמא יסתפן, אחרונים: (ג) לחולה, אפלו הרופאים אומרים שהמאכל יצאקה שומעין לחולה,

משנה ברורה

סוכרין (יח) דמים אלו במצת לצת שצור אותם (ט) ויש להקל למעשה, וכן מצאתי בישועות-יעקב דהמקל בספק נפשות להשב השבעה ימים מצת לעת לא הפסדי¹²⁰: (יד) אם לא אמרה צריכה אני, ונהנין קש"הכונה אומרות שאניה צריכה, וכ"ל בקצ"ה קטן יא: א (א) רופא בקי, פרוש, בקי (ב) באותו מקום, ועין לעיל סימן שכתב קצ"ה י' דהביא שם המסבר דעת יש מי שאומר דלא בעינין בקי, אלא כל אדם בתוקף בקי קצת לענין ספק נפשות¹²¹ (והנהי באומר על-כ"ל פנים שמבין בחלי זה), ומסים הרמ"א שם, דיש אומרים זה דוקא ברופא ישראל, אבל בעכ"פ אינו נאמן עד שיהיה בקי (ג) והוא הדין הק"א, נדע, דבילתנה לכלי עלמא מהימנין לנשים¹²², דאינהו בקיאי בהוי' ד"מ": (ב) ויסתפן, הוא הדין אפלו אינו אומר דהניא ויסתפן, רק שאומר שאפשר שיכבד עליו החלי¹²³, נותנין לו, (ג) שאנו חוששין שמא יסתפן: (ג) שומעים לרופא, דשקלא הוא (ד) נבע"ה¹²⁴ ואינו מרגיש בחליו מתמת רב חלשא¹²⁵, ואפלו החולה בעצמו הוא רופא ממת¹²⁶ [פ"מ"ג]: (ד) צריך אני, אפלו אם (ה) הרופאים אומרים שהמאכל יצאקה, שומעים לחולה¹²⁷: (ה) שומעים לחולה, הנהי כשהחולה אומר שמרגיש בנפשו שצריך לאכל, שאם לא יאכל שוקא יכבד עליו החלי¹²⁸; ובלבד שמזכירין לו (ו) תחלה שהיום הוא יום-כפור, דשקלא שכתב¹²⁹, אבל אחר שהודיעהו שהיום יום-כפור והוא שאל לאכל אין צריכין לדקדק עליו יותר, ד'לב יודע מרת נפש¹³⁰, ונאחזקין אינשי ברשיעא לא מחזקין, כתבו הפוסקים: אם החולה רוצה להקטיר¹³¹ אחר שצריך לקר, עליו נאמר "אף את דמכם לנפשתיכם אדרש". עוד כתבו, (י) דבמקום שפאכילין אותו אין צריך פפרה¹³² על זה, דאנס רחמנא פפרה, כל-שכן שלא היה רק פחצי שעור¹³³, וכפ"ה לא נאמר רק על השוגג¹³⁴: ב (ו) רופא אחד אומר צריך, ואפלו אם הוא עמו"ס או אשה, (ס) נאמנים להכחיש הרופא שני ישראל שאמר אינו צריך, משום דספק נפשות להקל¹³⁵, (ט) ודוקא אם העכ"פ הוא בקי, אבל פשיאנו בקי (י) אינו נאמן להכחיש ישראל¹³⁶: (ז) ורופא אחד אומר אינו צריך, והחולה שיתק או שאומר שאינו יודע, דאם גם החולה אומר שאינו צריך לא היו שומעין לרופא האומר שצריך, וכדלקמה בקצ"ה ג: (ח) ואפלו קצתן יותר בקיאים מקצתן, רוצה לומר, שאותן שנים שאמרו אינו צריך (יא) הם יותר בקיאים ומפלגין בחכמה זו, אפלו הכי אין הולכין אחריהם להקטיר בספק נפשות, מין שנים האומרים שצריך לאכל הם גס"פ בקיאים ומפלגין בחכמה זו, ועין בקט"ב אברהם ובאל"ה בה"ה¹³⁷ שדע"ם להורות כפוסקים שסוכרין דקש"הן שוין בקיין הולכין אחר דהקיאין ומפלגין בחכמה זו יותר, דלא כהרמ"א, (יג) אכן אם אותן האומרים שצריך הם מב"ז, אזלינן בס"ד דידהו להקל אף שאינן מקמים ובקיאין כל-כ"ה: ג (ט) ואם החולה ורופא אחד אומרים שאינו צריך וכו', קא משמע לן ב"ה דמזכירין דברי החולה לרופא, (יג) ולא אמרין ב"ה דנקבעת הוא ואינו מרגיש במחלתו, וכ"ל בקצ"ה קטן ג, מין דגם רופא אחד אומר כמותו: (י) ורופא אחד אומר צריך וכו', ואם הרופא הוא

שער הצי"ח

תרי"ח: 1 חליצה (כולירה). (יח) ובעת מצאתי גם פאשכול בהלכות ילדה שכתב בהניא דתני ג' זמנים, שלשה שבעה השלשים, מצת לעת מנינן להו: (יט) ומפל מקום נראה דיש להאכילה פחות מלשעה: (כ) בן משמע ברמב"ם פרק ב מהלכות שבת, עין שם, וכן כתב רבנו מנחם קפרק ב מהלכות שביבת צשור, עין שם: (ג) דרכי-משה בסימן זה ופשוט: (ג) אחרונים: (ד) גמרא: (ה) מנח"אבנהם בשם דב"ז ושי"א: (ו) הנהות ממוני פרק ב מהלכות שביבת צשור: (ז) השובת בנדרצ"ח התדשות: (ח) פוסקים: (ט) לפי מה שכתב רמ"א לעיל בסימן שכתב קצ"ה י' בה"ה: (י) אפלו אם הישראל גס"פ אינו בקי כמותו: (יא) ואפלו הם תרבה יותר ממנן סאלו האומרים צריכין, דאין הולכין בספק נפשות פ"ה רב דעות, וכדלקמה בקצ"ה ד, ואף דהם גס"פ אינם חכמים כל-כ"ה, בן באור האחרונים דברי הרמ"א: (יג) אלהי רבה, דב"ה מוצר דעת הרמב"ם דאזלינן בתר רב דעוה, וכן משמע גס"פ מנח"אבנהם: (יג) פוסקים:

הלכות יום הכפורים סימן תריח

אינו אומר קלום רופא אחד אומר צריך ושנים אומרים אינו צריך, אין מאכילין אותו: ד"אם שנים אומרים צריך, אפלו מאה אומרים אינו צריך, ואפלו החולה אומר עמהם שאינו צריך, מאכילים אותו (יא) מאחר ששנים אומרים צריך: הגה (הפא הדין) (א) אם החולה רופא אחר עמו אומרים צריך, (יב) אף-על-פי שמאה רופאים אומרים אינו צריך מאכילין אותו (טו), ולא תשעין דהחולה אומר צריך משום דמאמין לרופא זה שאומר צריך (כ"י בשם מהרי"א): ה"אם החולה אומר אינו צריך (ג) והרופא (ד) מספק, (יד) מאכילין אותו: אכל אם הרופא אומר אינו צריך והחולה אומר (ו) אינו יודע, (ט) אין מאכילין אותו: ו' אם הרופא אומר שאינו מביד את החלי, הרי הוא באדם דעלמא ואין דבריו מעלין ולא מורידין: הגה מיהו, אם נחלש הרבה עד שנגאה לרב בניגודם שאצלו שהוא מספן אם לא יאכל, (טז) מאכילין אותו (א"י האר"י): ד' [*] *לכשמאכילין את העבדות או את החולה (י"י) מאכילין אותם מצט מצט כדי שלא יצטרף לשעור, הלכך מאכילין אותו (יח) כשני שלישי ביצה פינזנית, (י"ט) וישאו (כ) כדי אכילת ארבע ביצים, והשתיה (כא) יבדקו בחולה עצמו כמה היא כדי שישלגו לצד אחד ונראה *פמלא לגמיו: ה' וישקוהו פחות מאותו שעור, וישאו בין שתיה לשתיה (כב) כדי אכילת ארבע ביצים, ולפחות ישאו בין שתיה לשתיה (כג) כדי שעור שתיה רביעית. *אם אמרהו שאין השעורים הללו מספיקים לו (כד) או שהחולה אומר בן או שנסתפקו בדבר, מאכילים ומשקים אותו (י) כל-צרכו

ח שם נקמא
* (הא דליל שני
א מדי וליזא רופא
גבנה דארמין שעדי
לכ ידע מרת נפשו,
בדיחוס)
ט ירושלמי בשם רבי
יותן ויכבו הרא"ש
ותרין ורבי הסגיד
י שם בשם רמב"ן
כ רבנו יתום
ל הרא"ש שם טמא
ל מריצהו י"ג מ' הר"ן
שם נ' שם ט' שם ו'
נכחו הרא"ש שם
תק"ה

באר היטב

באם אחד מפלג בחכמה מאכילין בשכילו אפלו כנגד שנים: (ה) מספק, פ"י שפיר החלי אלא מספק אם יספן, ט"ז: (י) אינו יודע, דאינו יודע של חולה לאו כלום הוא, דרבן של חולים אינם יודעים ובקאיים בחלי שלהם, כ"כ ב"י בשם רמב"ן, ונראה מזה אם החולה רופא ומכין, כמילא הרי אינו יודע שלו קאלו אמר רופא אחר, ט"ז: (י) כל-צרכו, והבי"ח כתב דנהגין אחר ג' חודש שקצת, וט"ז כתב: ונ"ל דצ"ל לו אם אפיה יודע שמש לך סקנה תאכל

שערי תשובה

[*] לכשמאכילין כ"י כשני שלישי ביצה כו', וכתב ג' דע"כ ביהמה מהר"ק חלק א"ר"ח סימן לו וסימן לו שנתם אחד שנת פלפול בענין השעורין וחילק קצת הקרים על גזלי הראשונים, ונמאן ב"ל הספיר לו שנים שדברי הראשונים קיים ונקיים וכתב לו חובת מקלה שלא יוסיף עוד להסיר דברי הקרמזים ונחלק עליהם, הלא שנופה להכין דבריהם ובקיום ששם חילקים נפן רש"י להקריע, שנותנין לפניו מאכל ואומרים לו י"ח הוא ואם יאכל הרשות בידו, וכן ביולדת

באר הלכה

אפלו כנגד מאה, ולא השתמתי דבריו במשנה ברורה, כי הרבה אחרונים הרא"י ונהרשלום ומטה"אפריס ומאמר-מרדכי חולקין עליו: * לשמאכילין את העבדות, הנה שהריחה מאכל ונשפנו פניה, וקולעיל בסימן תר"ו סעיף ב, והוא הדין לכל אדם שהריח מאכל ונשתנו פניו, וכן לילכת⁽⁴¹⁾ הנה שלשה ששאמנה אינו צריך לאכל, ואם לא אקמה אינו צריך מאכילין אותה כדפ"ה ואין צריך להלק פחות משעור, כן כתב בהגהות הפא"ו רבי ברוך פרינקיל (הגרי"ז מחבר פנה⁽⁴²⁾): * כמלא לגמיו⁽⁴³⁾, ע"נ לעיל בסימן תריב במשנה ברורה סעיף קט"ז כן וכד⁽⁴⁴⁾: * ואם אמרהו וכי, ע"נ פתשוכת פנוי-ציון סימן לו, הבבל אכילה ואכילה אף אם הפיר לו לאכל פעם אחת יותר משעור, כפל מקום על אכילה השניה אם היה די לו בפחות משעור והוא יאכל כשעור חב פנה⁽⁴⁵⁾, לכן צריך לשער בכל אכילה ואכילה⁽⁴⁶⁾ אם די לו בפחות, וקשה מאד לשער כן וצריך לזה ורמות בקריאת, ע"נ שם (פ"ח):

משנה ברורה (י) הוא מפלג בחכמה יותר מאחרים, חוששין לדבריו להאכילו אף שהם רבים נגדו, (טו) אכל אם המפלג אומר אינו צריך ושנים שאין מפלגים אומרים צריך, הולכין אחר רב מנגן ומאכילים אותו: ד' (יא) מאחר ששנים וכי, רוצה לומר, דתרי במאה חוששין, ולא אולין בחר רב דעזת בסנת נפשות⁽⁴⁷⁾: (יב) אף-על-פי שמאה רופאים וכי, אפלו (טו) הם בקיאים ומפלגים יותר בחכמה מרופא זה, משום דהחולה מסייע רלב ידע מרת נפשו: ה' (יג) והרופא מספק, פרוש, שפיר החלי אלא שמספק אם יספן, דאי לא הכי הוי 'כאנש' דעלמא: (יד) מאכילין אותו, דדברי החולה אין מעלין רק בשאומר צריך אני וכי, וממילא מאכילין אותו מחמת דברי הרופא שמספק, דספקו הוא ספק נפשות ולהקל: (טו) אין מאכילין אותו, דאינו יודע של חולה אפיו מתמת בקיאות כדבריו של רופא, (יז) דרב חולים אינם יודעים ובקאיים בחלי שלהם, והיכא שהרופא (י"ט) הוא מספק ואומר אינו יודע, אף שרופא אחר אומר אינו צריך, מאכילין אותו, דע"כ הט"ז, דאם החולה עצמו הוא רופא והוא מספק ואומר אינו יודע, פס-פן מאכילין אותו אפלו אם רופא אחר אומר אינו צריך [ואלה רבה מספק על זה, דאפשר שאינו מכין על עצמו בעת מחלתו אף שהוא רופא, ע"נ שם, ונראה דתלוי זה לפי מהות המחלה, אם הוא מחלה של חם שאין דעתו צלולה פלפף, כדאי יש מקום לדברי האליה רבה]: ו' (טז) מאכילין אותו, אף בלא רופאים, דספק נפשות הוא: ז' (יז) מאכילין אותם מעט מעט⁽⁴⁸⁾, מרי שדי להם פנה⁽⁴⁹⁾ להשקיש רעבונם, וקדלקמן בסעיף ח: (יח) כשני שלישי⁽⁵⁰⁾ וכי, הוא הדין יותר מעט, רק שלא יהא קרוב לכיצה⁽⁵¹⁾, דכזה יש חיובא⁽⁵²⁾: (יט) וישאו, רוצה לומר אחר אכילה, כדי שלא יצטרפו האכילות להודיע⁽⁵³⁾: (כ) כדי אכילת ארבעה ביצים⁽⁵⁴⁾, ואם קשה לו להמתין שעור זה, ימתין על-פלפנים כדי שעור אכילת שלש ביצים, דלכמה פוסקים בשעור זה הוא גמ-פן הפסק ולא מצטרפי להודיע [מ"א]: (כא) יבדקו בחולה עצמו, רוצה לומר, דלענין שתיה מלא לגמיו צריך לשער בדיתה ולא בדעלמא⁽⁵⁵⁾, דקולעיל בסימן תריב, וכתבו האחרונים: יש להחולה לבדק זה מערב-יחם-פפור⁽⁵⁶⁾, דהינו שיכניס לתוך פיו משקין⁽⁵⁷⁾ ויפליטם לתוך פלי וכן ישער מערב-יחם-פפור, ויפייט על המורה-שעות (וייגער) פמה מינוטין הוא שוהא⁽⁵⁸⁾ בשעור אכילת ארבע ביצים, וכשעור הזה וקשה ביום-הכפורים בין אכילה לאכילה⁽⁵⁹⁾ וכן בין שתיה לשתיה, וקדלקמה [וע"נ בתשובת תהם-סופר חלק ו סימן טז שכתב שהפסק בין אכילה לאכילה וזהו כשעור ט' מינוטין⁽⁶⁰⁾, שנה שעור כדי אכילת פנים], ודע, שבין אכילה לשתיה אין צריך לשהות כלל⁽⁶¹⁾, וקדלעיל בסימן תריב דאכילה ושתיה אין מצטרפין: ח' (כב) כדי אכילת ארבע ביצים, ולפחות ישאו כרי אכילת שלש ביצים: (כג) כדי שעור שתיה רביעית⁽⁶²⁾, דלכמה פוסקים בשעור זה הוי הפסק דלא יצטרפו להודיע, וקדלעיל בסימן תריב סעיף ט, וע"נ שם במשנה ברורה⁽⁶³⁾: (כד) או שהחולה אומר כן, וכתבו האחרונים דנהגין שנותנין לפניו

שעור הציון

(י"ד) טור בשם רמב"ן והיכא שצורונים: (טו) שם בטר בשם רמב"ן, ודעתיקו במחצית-השקל: (טז) מטה"אפרים: (י"ז) רמב"ן: (י"ח) משמעות הרמב"ן שהובא בבית-יוסף, וכן משמע מהט"ז וכן כתב הפרי מגדים, וע"נ במטה"אפרים שהחליט, דאם שנים אומרים אינו צריך אין ספקו של אחד מוציא מידי שנים, ומצדד עוד שם והוא הדין בשנים מספקים נגד שנים ודאין שאומרים אינו צריך, אין דבריהם כלום, ע"נ שם:

תרגום: 1 שצון 2 דק"ח

הַלְבוּת יוֹם הַכַּפּוּרִים סִימָן תריח

ביאורים ומוספים

29) ושעור זה לפי מידת ימינו, כתב בשיעורין של תורה (שיעורי המצוות את כא) שהוא עד נפח של 30 סמ"ק וכי שיעור ביצה ביניתית עם הקליפה הוא בערך 45 סמ"ק, ושעור שני שלישי ביצה הוא בערך 30 סמ"ק. והגרי"ח נאה (שיעורי תורה סי' ג ס"ק יא) כתב שאם לפי דברי הרופא צריך החולה לאכול יותר מ-30 סמ"ק בבת אחת, יתנו לו עד 38 סמ"ק, ואם גם זה אינו מספיק לו, יתנו לו עד 48 סמ"ק.

30) וכמבואר בשו"ע לעיל (סי' תריב ס"א) ששיעור החיוב ביחס כיפור הוא בבכובתת הגסה, שהוא פחות מכביצה מעט. וביאר במשני' שם (ס"ק ג) שהשו"ע הורה את שיעור החיוב, אף שאיסור אכילה ביום כיפור הוא בכל שהוא, משום שפסקא מינה מזה לענין חולה שמואכילים אותו פחות משיעור.

וביצה האמורה כאן, כתב שם (ס"ק ב) שהיא ביצה בינונית. והוסיף, שלדעת הרגול מרבבה הכוונה כאן לביצה בלי קליפה, ולדעת הבנין ציון הכוונה היא לביצה בקליפתה.

ולענין חישוב שיעור הביצה, וכן לענין אם משערים לפי נפח או משקל, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תפ"ו ס"ק א).

31) ואף שבשאר איסורי אכילה משערים בכזית, ביאר לעיל (סי' תריב ס"ק א) שכל זה כשהאיסור נכתב בתורה בלשון אכילה, אבל ביום כיפור האיסור אינו מוזכר אלא בלשון עינוי, כמו שנאמר "הנפש אשר לא תעונה", וקים להו לחכמים שבפחות מככותבת לא מתיישבת דעתו של אדם כלל, והרי הוא רעב ומענתה כבתהילה.

ולגבי שיעור זה של כותבת, כתב השר"ע (שם) שבטעם לאכילה השיעור שווה בכל אדם בין לננס ובין לעוג מלך הבשן, ובטעם דובר כתב המשני' שם (ס"ק ג), שקים להו לחכמים ששיעור זה מתיישבת דעתו של כל אדם מעט או הרבה [בשונה משתיה ששם משערים בכל אדם לפי מזה שהוא, משום שלענין שתיה קים להו לחכמים שדעתו של אדם מתיישבת רק במלוא לוגמיו שלו עצמו, וכמבואר בשו"ע שם ס"ט, ובמשני' שם (ס"ק כד) וכאן (ס"ק בא)].

[משנ"ב ס"ק יט]

כְּדִי שְׁלֹא תִצְטַרְפוּ הַקְּלִיפּוֹת לְהַדְרִיכָהּ.⁽²⁸⁾

32) וביאר בשו"ע לעיל (סי' תריב ס"ק ה) שהוא כמו שקיימא לן בכל מקום לענין שיעור כזית שאינו מצטרף ביותר מכדי אכילת פרס, ואף ששיעור אכילה ביום כיפור הוא בככותבת שגודלה מכזית, השהייה נמורדת באותו זמן של אכילת פרס, כי שיעור חכמים שדעתו אינה מתיישבת באכילת ככותבת כששוהה יותר משיעור אכילת פרס.

ובשאר איסורים כששוהה בין אכילת שני הצאי כזית של איסור יותר מכדי אכילת פרס, וכל מטרותו היא רק כדי שלא להתחייב על האכילה, כתב בשרית שנות חיים (להגרי"ש קלוזר סי' קמג, הביאו הכף החיים ס"ק טו) שנראה ששהייה כזו אינה מוגעלה שלא לצורך את שתי האכילות, כיון ששהייה מסוג זה אינה מהווה הפסק מצד עצם השהייה, אלא שבשהייה כזו אין ישיב הדעת באכילה, והו' שייך רק לגבי יום כיפור, ולכן ביום כיפור אף אם שוהה רק כדי שלא יבוא לידי איסור, כתב הגרי"ש קלוזר (בספר החיים סי' תריח) שאינו מצטרף, כי איסור האכילה ביום כיפור תלוי ביעווב דעתו מן האכילה, וכששוהה יותר מכדי אכילת פרס לא מתיישבת דעתו, וכן משמע במשני' כאן, וכן כתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת נענת שלמה ח"א סי' כא אות ב), אכן הוסיף שם, שאף בשאר איסורי אכילה, נחשב הפסק גם אם מטרותו היא רק כדי שלא יצטרפו האכילות.

המשך בעמוד הבא

[משנ"ב ס"ק יא]

רַב דַּעַת קִסְקַנְתָּ נְפְשׁוֹתָם.⁽²⁶⁾

26) וכן בכל מקום שיש רוב, אין הולכים אחריו בפיקוח נפש, כמבואר בשו"ע לעיל (סי' שכט ס"ב), וביאר במשני' שם (ס"ק ה), שמיחוי בהם ולא שימות בהם, משמע שיש לקיים את המצוות באופן שלא יוכל לבוא בשום ענין לידי מיתת ישראל כתוצאה מקיום המצוה, ובשעה"צ שם (ס"ק ו) כתב שמשמע שדין זה הוא מן התורה. [אבל כשיש רופא אחד כנגד שנים, מבואר בשו"ע לעיל (סי' ג) שהולכים אחר השנים, כי אין דבריו של אחד במקום שנים, ואינו נחשב כספק פיקוח נפש, וראה חוט שני (שבת הי"ד עמ"ל רל)]. וראה בשעה"צ לעיל (ס"ק יא) שלדעת הרמ"א דין זה הוא אף אם רוב הדעות בקיאים יותר מהמנויעות, וראה משני' (ס"ק ח) שהביא את דעת הרמ"א והא"ר.

[משנ"ב ס"ק יז]

מִאֲכִילֵין אוֹתָם מִצֵּט מִצֵּט⁽²⁷⁾, מִיָּדֵי שְׂדֵי לֶחֶם כֹּהֵן.⁽²⁸⁾

27) ולענין האם עליו למעט בהנאת האכילה, כתב בשרית עמודי אור (סי' ל אות ט) שכל חולה שיש בו סכנה שאוכל איסור, צריך למעט בהנאתו, כי אף שאנוס על עצם האכילה, אינו אנוס על איכות האכילה, וגם מאכל שהנאתו פחותה ימנע ממנו חשש סכנה, שהרי אינו מתענה, ולפי זה גם ביום כיפור עליו להעדיף לחם יבש על פני בשר שמן, מאידך, האור שמה (פ"ד מהל' מאבלות אסורות הי"ד) כתב שאיסור אכילה ביום כיפור תלוי בממות של ככותבת, ואין הכדל בין סוגי המאכלים, אף שמהישוב דעתו יותר מן המאכל השמן וכמבואר בגמ' (יומא פ, ב), וכן דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה יום הכיפורים פי"ד דבר הלכה אות ג) שיכול לשתות מין וכדו', אף אם יכול להסתפק במים, ואף רצוי יותר לאכול מאכלים מוינים וערבים לחיך, כי אז יש לחולה תועלת רבה יותר מהאכילה. [ורק באדם בריא ששותה כדי שלא ידבק במחלה, בזה כתב החתם סופר המובא בביה"ל לעיל (ד"ה חולה) שישתה רק כדי הנאת מעיו ללא הנאת גרונו]. דעת הגרי"ש אלישיב (הלכות חג בתג ימים נראים עמי' תבא הע' 37) שאם הוא חולה שיש בו סכנה, יאכל כדרכו ואין לו למעט בהנאתו, כיון שכל שהוא מצרפי החולה אינו צריך לשתות ולמעט את הנאתו, אבל חולה שאין בו סכנה אלא שחוששים שאם לא יאכל יסתכן, עליו למעט את הנאתו ככל האפשר.

ואכילת ממתקים וכדו' שאינו אוכל אותם לשם תוונה, אלא להנאה בלבד, דעת הגרש"ז אויערבך (ששי"כ פלי"ט הע' ז), והליכות שלמה שם ס"ז) שאכור אף ליולדת תוך שלשה ימים או לחולה שצריך לאכול כדרכו ובלא שיעורים.

ואם יכול לבחור מן אכילה לשיעורים או שתיה לשיעורים, הסתפק הגרש"ז אויערבך (ששי"כ פלי"ט הע' פ), והליכות שלמה שם פי"ה ארחות הלכה הע' 16) אם עליו להעדיף לאכול פחות מכותבת, כיון שהשיעור הנצרך בו לחיוב ברית קטן ממלוא לוגמיו, או שערף לשתות פחות ממלוא לוגמיו שאין בו ישוב דעת כאכילה, וראה אור שנות (שם) ומה שכתבנו לעיל (סי' תריז ס"ק ד).

28) וכל חולה האוכל לשיעורים, הורה הגרש"ז אויערבך (נעמת אברהם ח"א סי' תריב אות ט ה"ה עמ"ל רמו) שצריך לברר מהו כמוות הנוזלים או האוכל הנדרשת עבורו ביום כיפור, שאותה ישתה או יאכל לשיעורים, כי במקרים רבים אינו זקוק לכמות כה גדולה של שתיה פחות משיעור במשך כל היום שהיא כ-3 ליטר.

[משנ"ב ס"ק יח]

כְּשֵׁנִי שְׁלִישִׁי⁽²⁹⁾ וכו', קְרוֹב לְבִיצָה⁽³⁰⁾, דְּבָנָה יֵשׁ תִּיקָה⁽³¹⁾.

הלכות יום הכיפורים סימן תריח

ביאורים ומוספים המשך

[משניב ס"ק ט]

קְדֵי אֲכִילָת אֶרְבֵּעַ בִּיצִים⁽³³⁾.

(33) וכתב הרמ"א לעיל (סי' תריב ס"ד) שביצים האמורות באן דן שחוקת, וביאר במשניב שם (ס"ק ט) שכוונתו היא שמוחלים כל ביצה במילוי וברוח ולא בצמצום.

[משניב ס"ק כא]

פְּדִיָה וְלֹא פְּדֵלְמָא⁽³⁴⁾ וכו', לְבִדֵּק זֶה מְעַרְבֵי-יַם-יָפוֹר⁽³⁵⁾ וכו', לְחוּץ פִּיר מִשְׁקִין⁽³⁶⁾ וכו', הוּא שְׁוֹתָא⁽³⁷⁾ וכו', בֵּין אֲכִילָה לְאֲכִילָה⁽³⁸⁾ וכו', ט' מִינוּטִין⁽³⁹⁾ וכו', אֵין צְרִיךְ לְשָׁהוּת קָלָל⁽⁴⁰⁾.

(34) וכתב הש"ע לעיל (סי' תריב ט"ט) ששיעורו באדם בינוני הוא פחות (משהו) מרביעית. ואף שלענין קידוש כתב הש"ע לעיל (סי' רעא ס"ג) שהוא רוב רביעית, כתב בביה"ל שם (ד"ה והוא) שבבוגע ליום כיפור שאיסורו מן התורה הוא כבר בכל שהוא. והנפקא מינה היא רק לענין חיוב הטאת, נקט הש"ע את השיעור הגדול של פחות משהו מרביעית, שבו הייב לכל הדעות. [אך לכאורה גם ביום כיפור יש נפקא מינה בחולה ששותה לשיעורים והוא אדם בינוני, שצריך להחמיר ולשתות פחות מרוב רביעית, וכן תמה בשו"ת רעק"א (ח"א סי' קסד) על הש"ע].

וכתב בשיעורי תורה (סי' ג ס"ד) שאין אנו בקיאים מי הוא אדם בינוני, ורק אדם שפיו גדול ורחב ואין להסתפק בו שהוא קטן מאדם בינוני, יכול לסמוך על שיעור זה.

ובשיעורין של תורה (שיעורי המצוות אות כג) כתב שבכמות של 40 סמ"ק משקה, בודאי שאין כמלוא לוגמיו של אדם בינוני. ודעת הגר"ח נאה (שם) שיכול לשתות עד 42 סמ"ק (מי שפיו גדול ורחב כמובא לעיל). שהוא פחות ממלוא לוגמיו של אדם בינוני, ודעת הגרי"ש אלישיב (הלכות חג בתג ימים נוראים עמ' תיד הע"י 27) שיש להחמיר ולשתות רק עד שיעור 37 סמ"ק. וראה גם מה שכתבנו לעיל (סי' תריב ס"ב) לענין שיניים תותבות האב ממעטות את חלל הפה לענין שיעור מלוא לוגמיו.

(35) ולשער לפי אומדן דעתו ביום כיפור עצמו, כתב המטה אפרים (סי"א) שאין לעשות כן, כי בקלות יכול לטעות ולתת לחולה יותר מכפי הנדרש, ואף אם ירצה להחמיר ולתת לחולה פחות באופן שיהיה ברור שהוא פחות מן השיעור, גם בזה הוא מקלקל, כי יתכן שהחולה נצרך ליותר ויבוא לידי סכנה מזה.

ולשקול ולמדוד ביום הכיפורים עצמו את המאכלים, כדי לדעת את השיעור שיותר לו לאכול, כתב בספר החינוך (מצוה שיג) שמותר, כי מוטב לחוש לאיסור אכילת שיעור כותבת שהוא בשרת, ולא לחוש לאיסור שקילה שאינו אלא מדרבנן, והביאו הכף החיים (ס"ק מ), והוסף, שאף שמותר למדוד ולשקול לצורך זה, מכל מקום נכון למדוד ולשקול מערב יום כיפור, כדי שלא יצטרך לעשות כן ביום כיפור עצמו, וכן דעת הגר"ח קרליץ (חוט שני שבת ח"ד עמ' ריא).

[וראה בש"ע לעיל (סי' שו ט"ז) ובמשניב שם (ס"ק לד ולו) שמדידה לצורך מצוה מותרת, משום שאיסור מדידה הוא משום עובדין דחול, ולכן מותר במקום מצוה, וגם מדידה לצורך רפואה היא בכלל מדידה של מצוה. וראה מה שהבאנו שם (ס"ק לד) מחלוקת אחרונים אם גם שקילה מותרת לצורך מצוה, אך לענין יום כיפור מותר לשקול לדעת כולם, וכסברת החינוך שלא יבוא לידי איסור כרת]. ודעת הגרי"ש אלישיב ראה אשרי האיש (ח"ג פכ"ג אות ח והע"י פו).

(36) וכיון שקשה לצמצם ולמלאות רק אחת מלחיי משקה [שזה שיעור מלוא לוגמיו כמבאר בש"ע], כתב בספר שיעורי תורה (סי' תרי

ג ס"ק לג 2) שימלא את כל פיו במשקה ויפלוט הכל לתוך כלי, ומחצית ממכות זו היא מלוא לוגמיו נוכחמבואר בביה"ל לעיל (סי' רעא ס"ג ד"ה של) ששיעור מלוא לוגמיו הוא מחצית ממה שמחזיק בשתי הלחיים, וכן דעת הגר"ש אויערבך (נשמת אברהם ח"א סי' תריח אות ט). מאידך, דעת החו"א (ארי"ח סי' לט ס"ק טז) שלא ניתן למדוד באופן זה, כי אין אפשרות מציאותית למלא את שתי הלחיים במשקה כך שימתחו לגמרי, שהרי כאשר ממלא כל פיו מים עדיין יכול לסלק את המים לצד אחד, וממילא כשממלא את שתי לחיי במשקה, אינו יכול לשער שמחצית ממכות זו היא שיעור מלוא לוגמיו של אחת מלחיינו [כלומר שלדעתו אין זה שיעור מלוא לוגמיו, אלא השיעור של מלוא לוגמיו הוא יותר מן].

(37) ומשמע מדבריו ששיעור אכילת פרס משערים אותו כל אדם לפי מה שהוא, כמה דקות הוא ששהו בשיעור אכילת ארבע ביצים. ובספר שיעורי תורה (סי' ט"ז ס"ק לה הע"י 5, עמ' רז) תמה על דבריו, שהלא זמן אכילת פרס הוא לפי אדם בינוני ובאכילה בינונית [כמבואר בתוספתא וברש"י וברמב"ם, מובא שם עמ' קמח]. חוליה יתכן שאובל לאט יותר או מהר יותר מאדם בינוני. והוסף, שלא מחבר באחרונים שיש לשער זמן אכילת פרס באדם עצמו, וכן כתב המנחת חינוך (מצוה שיג ס"ק ד) והחו"א (ארי"ח סי' לט ס"ק יח) שמשערים לפי אדם בינוני, וכן כתב במשניב לעיל (סי' פ"א ס"ק ד) לענין הרחקה מצואת קטן, שזמן אכילת פרס נמדד לפי אדם בינוני, כי יש אדם שבטבעו מאריך באכילתו, ויש שהוא מקצר.

אכן, בכוננת דברי המשניב, כתב בשיעורי תורה שם, שאין ספק שהוא פליטת הקולמוס, ואין לשער באופן זה אלא לפי אדם בינוני [החוסף (שם פתחי שערים סי' ס"ק יג עמ' 40), שמצוה לתקן דבר זה ולהגיד את דברי המשניב, והחו"א (שם) כתב שמה שכתב המשניב שישער אכילת ארבע ביצים בעצמו, אין זה אלא אם הוא אדם בינוני, וביאר הגר"ח קרליץ את דבריו (חוט שני יום הכיפורים עמ' קמא) שכוונת המשניב היא על אדם כזה שמחלתו אינה מונעת אותו מלאכול כרגיל.

(38) ומשמע שהשהייה מתחילה רק לאחר סיום האכילה [וכן משמע לעיל ס"ק יט שכתב 'אחר אכילתו'], אך החו"א (שם) כתב, שלשון המשניב אינו מכוון, השיעור מתחיל מתחילת האכילה, וכן כתב במשניב לעיל (סי' תעה ס"ק מב) במפורש, וכן מוכח בביה"ל לעיל (סי' תריב סי' ד"ה אם) לענין שהייה בשתייה.

ולענין אם מתחילים לשער זמן אכילת פרס כבר מהלעיסה, או רק מהבליעה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קעג אות ד) שלדעת החתם סופר (שו"ת ארי"ח סי' קכו) שלגבי איסור אכילה ביום כיפור הכל תלוי בהנאת מעיו, משום שבוה מתיישבת דעתו, ממילא גם שיעור אכילת פרס משערים מהבליעה שאו מתחילה הנאת מעיו [וראה לעיל (סי' תריב ס"ק ט), שגם ביום כיפור אין על הנאת מעיו בלא הנאת גרונו שם אכילה כלל].

(39) וראה בשו"ת התם סופר שם (ח"ד סי' טו וסי' כג) שטוב להחמיר בשיעור זה של 9 דקות, אך לכל הפחות יש להמתין 2 דקות. ובשו"ת מהר"ם שיק (ארי"ח סי' רסג) כתב שהשיעור להומרא הוא 8 דקות, אלא שלהרחקה כתב החתם סופר 9 דקות.

וכיון שרבו בזה הדעות למעשה, נביאם בקצרה: המרחשת (ח"א סי' אות ו) דחה את הוכחת החתם סופר וכתב (שם אות ח) שהשיעור הוא כ-3 דקות. וכן כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"ד סי' מא) שכשהחולה מצטער להמתין שיעור 9 דקות שכתב החתם סופר, יש להקל לו שימתין חצי מזמן זה דהיינו 4 וחצי דקות. אך המשך בעמוד הבא

